

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
HaV@eduskunta.fi

Eduskunnan hallintovaliokunnan kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö

HE 52/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi.

Asiantuntijat

Käräjätuomari Anu Juho ja käräjätuomari Kaira Gardemeister

Ulkomaalaislain 102 §:ään ehdotetut muutokset

Helsingin käräjäoikeudelle on varattu hallituksen esityksen luonnosvaiheessa lausuntomenettelyn määräajan jälkeen annetussa hyvin lyhyessä määräajassa tilaisuus lausua luonnoksessa ehdotetuista muutoksista ulkomaalaislain 102 §:ään. Käräjäoikeus on tällöin lausunut yleisesti sen, mitä annetussa määräajassa on ollut mahdollista havainnoida luonnoksesta. Turvapaikkaa koskevan lainsäädännön ja luovuttamismenettelyn yhteys on oikeudellisesti haastava ja monilta osin erittäin vaikeaselkoinen.

Käräjäoikeus toteaa, että tarkempaan arviointiin ei nyt kuulemisvaiheessakaan ole ollut parempaa mahdollisuutta koko hallituksen esityksen tultua arvioitavaksi.

Yleisenä havaintona käräjäoikeus toteaa, että ulkomaalaislain 102 §:n perusteluosuus on nyt selkeämpi ja luettavampi. Eri viranomaisten toimivalta ja rooli asian käsittelyn eri vaiheissa tulee selkeästi esiin, mikä on lainkäytön toiminnallisuuden näkökulmasta ehdoton edellytys.

Sen sijaan käräjäoikeus edelleen kiinnittää huomiota siihen, että nyt ehdotetulla tavalla siirretään rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä luovuttamista koskevien lakien ulkopuolelle. Esityksessä esitetään säädettäväksi luovutusasian käsittelyyn liittyvästä tärkeästä menettelyn osasta ja olennaisista kysymyksistä niputtamalla kaikki tässä esityksessä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevat muutokset samaan 102 §:ään. Muutosesityksen johdosta luovutusmenettelyyn tulee Maahanmuuttovirasto tarvittaessa mukaan uutena kuultavana viranomaisena. Ehdotettu lainsäädännön kirjoitustapa on käytännön lainsoveltajan näkökulmasta erikoinen ja myös harhaanjohtava. Käräjäoikeus esittää, että kaikkeen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan kansalliseen sääntelyyn säädettäisiin jokaiseen lakiin itsenäisesti nyt ulkomaalaislain 102 §:ään

Postiosoite

PL 650
00181 HELSINKI

Käyntiosoite

Porkkalankatu 13
00180 HELSINKI

Puhelin

029 56 44200

Sähköposti

helsinki.ko@oikeus.fi

säädettäväksi ehdotettu 1 momentin 1 ja 2 kohdat sekä 2 ja 3 momentit. Tällöin olisi mahdollista jatkaa selkeän lainsäädännön ylläpitämistä. Tällöin myös ehdotettu 102 § tulisi asiasisällöltään selvemmäksi. Joka tapauksessa jokaiseen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan lakiin olisi tärkeä lisätä vähintään viittaus ehdotettuun ulkomaalaislain 102 §:ään.

Käräjäoikeus toteaa, että esityksessä tarkoitetut muutokset rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamismenettelyyn ovat periaatteellisesti merkityksellisiä. Käräjäoikeus esittää, että asian valmistelusta vastannut ministeriö järjestää tiedotustyyppisen tilaisuuden luovutusasioita käsitteleville tuomareille ja syyttäjille (Helsingin käräjäoikeus/Etelä-Suomen syyttäjäalue) muutoksen jalkauttamiseksi käytäntöön. Voimaantulo on ehdotettu 12.6.2026, joten tälle tilaisuudelle olisi todellinen tarve.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettu laki (Vastaanottolaki) ja Kotoutumisen edistämisestä annettu laki (Kotoutuslaki)

Ehdotuksessa säädetään käräjäoikeudelle säädetyistä tehtävistä määrätä edustaja ja vapauttaa edustaja sekä ilmoitusvelvollisuudesta.

Vastaanottolakiin liittyvässä ehdotuksessa säädetään uutena asiana päätöksen antamiseen liittyvistä ehdottomista määräajoista, joiden perusteella hakemukset on käsiteltävä kiireellisinä. Vastaanottodirektiivin 27 artiklan mukaan edustaja on määrättävä mahdollisimman pian ja viimeistään 15 työpäivän kuluessa. Määräaika sisältää sekä hakemuksen tekemisen, että edustajan määräämistä koskevan päätöksen tekemisen. Direktiivin mukainen määrääjän täytäntöönpano on jäsenvaltioille velvoittavaa. Tilanteissa, joissa maahanmuuton määrä lisääntyisi voimakkaasti tai vallitsisi muu poikkeuksellinen tilanne, määräaika voitaisiin jatkaa 10 arkipäivällä. Pidentämisestä päättää maahanmuuttovirasto.

Määrääjassa pysymiseen on jatkossa käräjäoikeudessa kiinnitettävä huomioita ja toimintoja tarvittaessa tehostettava.

Ehdotuksessa on *uutena asiana säädetty käräjäoikeudelle kuuluvasta velvollisuudesta antaa päätös edustajan vapauttamisesta* 42 §. Vapauttamista koskevan hakemuksen voi tehdä edustaja, 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity tai lapsen huoltaja.

Ehdotuksessa käräjäoikeuden *ilmoitusvelvollisuutta* edustajan määräämistä ja vapauttamista koskevista päätöksistä lisäksi *laajennetaan*. Käräjäoikeuden tulee ilmoittaa molemmista päätöksistä vastaanottokeskukselle (uusi), maahanmuuttovirastolle ja väestötietojärjestelmään. Käräjäoikeus on aikaisemmin toimittanut tiedon edustajan määräämisestä maahanmuuttovirastolle ja väestötietojärjestelmään ja jossain asioissa holhousrekisteriä ylläpitävälle viranomaiselle.

Edustajaa hakee vastaanottokeskus ja ehdotuksen mukaan *vastaanottokeskuksen* on lasta koskevassa hakemuksessa *kuultava ennen hakemusta* lasta 39 §. Käräjäoikeus pitää positiivisena ehdotuksessa vastaanottokeskukselle annettua selkeää tehtävänmäärittelyä kuulla lasta ennen hakemusta käräjäoikeudelle. Ehdotus myös edistää käräjäoikeuden mahdollisuutta huolehtia siitä, että ratkaisu annetaan säädetyssä määrääjassa. Ehdotuksessa ei ole vastaanottokeskukselle hakijana annettu erillistä määräystä erillisen suostumuksen toimittamisesta, toisin kuin lapsen kuulemisen osalta. *Suostumus* on ehdotuksen mukaan yksi edustajan määräämisen edellytyksistä 40 §. Asiaryhmän kiireellisyyden ja tiukan

määrääjän johdosta, kärjäoikeus katsoo, että vastaanottokeskuksen hakijana tulisi jo mahdollisuuksien mukaan liittää hakemukseen ehdotetun henkilön suostumus.

Vastaanottolakiin on lisätty edustajan määräämisen edellytyksistä 40 §. Siinä todetaan, että edustajaksi määräämisen edellytyksenä on, että ehdotettu henkilö toimittaa kärjäoikeudelle rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä. Rikosrekisteriotteen saa ORK:sta ja sen saamiseen voi kulua aikaa. Säännöksen sanamuodon mukaan rekisteriotteen toimittaa tehtävään ehdotettu henkilö, eikä siis vastaanottokeskus, joka on asiassa hakijana. Tämä voi olla ongelmallista, jos rekisteriotetta ei ole pyydetty jo etukäteen ja siten vaikuttaa kärjäoikeuden mahdollisuuteen antaa päätös vaaditussa määrääjassa.

Kotoutuslain mukaan uusi edustaja on määrättävä kotoutuslain nojalla niissä tilanteissa, joissa lapselle ei ole määrätty edustajaa vastaanottolain 39 §:n nojalla, esimerkiksi niissä tilanteissa, kun lapsi on saapunut Suomeen pakolaiskiintiöissä. Lisäksi edustaja tulisi nimetä kotoutuslain nojalla niissä tilanteissa, joissa vastaanottolain nojalla määrätty edustaja on tarpeen vaihtaa oleskeluluvan myöntämisen jälkeen tai sen jälkeen, kun tilapäistä suojelua saava lapsi on saanut kotikunnan. Tällaisella ilman huoltajaa tulleella lapsella voi olla muu edustaja, esimerkiksi lastensuojelun edunvalvoja, mutta tällaisen tehtävä on usein huomattavasti suppeampi kuin vastaanottolain ja kotoutuslain mukaisen edustajan.

Kotoutuslain nojalla edustajan määrää (35 §) ja vapauttaa (38 §) kärjäoikeus. Myös aikaisemman kotoutuslain mukaan vapauttamis päätöksen on antanut kärjäoikeus. Muutoksenhakua koskeva ohjeistus on lisätty molempiin lainkohtiin, mikä on positiivinen ja selkeä lisäys ehdotuksessa. Kärjäoikeus pitää ehdotuksessa hyvänä sitä, että kotoutuslakiin esitettävät muutokset vastaisivat vastaanottolain vastaavia muutoksia, jotta edustajan vapauttamista tehtävästään koskevat säännökset olisivat samoja koko edustajuuden ajan, riippumatta siitä sovelletaanko edustajaan vastaanottolakia vai kotoutuslakia.

Kärjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotus lähtee siitä perusoletuksesta, että alaikäisen lapsen edustajaa koskevien päätösten määrä on vuosittain sangen rajallinen, eikä aiheuttaisi tuomioistuimelle erityisiä resurssitarpeita ja että muutos voi maltillisesti lisätä edustajatoimintaan liittyvien hakemusasioden määrää kärjäoikeuksissa. Kuitenkin on pidettävä sangen ilmeisenä, että uusi lisätty ehdotus myös vastaanottolain vapauttamis päätösten siirtämisestä kärjäoikeuden päätettäväksi, tosiasiallisesti lisää kärjäoikeuden hakemusten ja työn määrää. Ylipäätään laissa säädettyjä käsittelyaikoja voidaan pitää ongelmallisina erityisesti tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi. Määrääjat eivät tästä syystä saisi olla liian optimistiset resursseihin nähden. Tästä syystä ja myös hakijan oikeusturvan säilyttämiseksi tuomioistuimen riittävä resurssointi on tärkeää.

Asiantuntijalausunnon on laatinut osastonjohtaja, kärjätuomari Anu Juho ja apulaisosastonjohtaja Kaira Gardemeister

Helsingin kärjäoikeus

Sirpa Pakkala
Laamanni

Jakelu

Hallintovaliokunta

Tiedoksi

kärjätuomari Anu Juho
kärjätuomari Kaira Gardemeister

